

Bernard Kołodziej⁵

**RECENZJA WYDAWNICZA KSIĄŻKI:
*KARDYNAŁ STEFAN WYSZYŃSKI.
PRYMAS, MAŻ STANU, BŁOGOSŁAWIONY,*
REDAKCJA KS. DR TADEUSZ CEYNOWA,
RADOM–KOSZALIN 2021, SS. 190**

W obecnym 2021 r. Kościół polski wraz z całym narodem obchodzi wiele rocznic związanych z osobą prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego, wielkiego człowieka narodu, Kościoła i Państwa oraz męża stanu. Są to tzw. okrągłe rocznice: 120. rocznica urodzin; 75. rocznica prekonizacji przez papieża Piusa XII na biskupa lubelskiego oraz udzielenia święceń biskupich na Jasnej Górze przez kard. Augusta Hlonda, ówczesnego prymasa Polski; 65. rocznica Jasnogórskich Ślubów Narodu Polskiego, napisanych przez kard. Stefana Wyszyńskiego na 300-lecie lwowskich ślubów Jana Kazimierza, oraz duszpasterski Program Wielkiej Nowenny, od 26 sierpnia 1957 do 1966 r., przygotowującej naród polski na Tysiąclecie Chrztu Polski. Program ten obejmował 9 haseł, które są nadal aktualne: „Wierność Bogu, Krzyżowi, Kościołowi i jego Pasterzom”; „Naród wierny Łasce”; „Życie jest światłością ludzi”; „Małżeństwo – sakrament wielki w Kościele”; „Rodzina Bogiem silna”; „Młodzież wierna Chrystusowi”; „Abyście się społecznie miłowali”; „Nowy człowiek w Chrystusie” oraz „Weź w opiekę Naród cały”. Nowennie tej towarzyszyła peregrynacja cudownego obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej przez wszystkie diecezje i parafie Polski. Program Wielkiej Nowenny wraz z peregrynacją obrazu M.B. Częstochowskiej realizowany był również przez Polskie Misje Katolickie oraz polskie duszpasterstwo emigracyjne wśród rodaków na całym świecie. W tym 2021 r. mija też 40. rocznica śmierci Prymasa Tysiąclecia.

Już po siedmiu latach od śmierci Wielkiego Prymasa, w 1988 r., na Jasnej Górze biskupi polscy wydali pozytywną opinię o rozpoczęciu procesu beatyfikacji kard. Stefana Wyszyńskiego. Proces beatyfikacyjny rozpoczęto w 1989 r. W 2017 r. Kongregacja Spraw Kanonizacyjnych wydała dekret o heroicznosci cnót podpisany przez papieża Franciszka, a prymas Polski otrzymał tytuł: czcigodnego sługi Bożego. 2 październi-

⁵ Ks. dr hab. em prof. UAM Bernard Kołodziej TChr, (ur. 1943 r. Tychy), profesor historii Kościoła w WSD TChr, Dyrektor Archiwum TChr w Poznaniu, członek Zarządu Światowej Rady Badań nad Polonią, członek Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych. Główne kierunki badawcze: historia emigracji polskiej i duszpasterstwa emigracyjnego, kard. August Hlond prymas Polski – jako opiekun polskiej emigracji, abp Józef Gawlina – opiekun polskiej emigracji, dzieje Towarzystwa Chrystusowego, duszpasterstwo chrystusowców na Ziemiach Północnych i Zachodnich, dzieje zgromadzeń zakonnych, współczesna historia Polski. Autor ponad 350 pozycji książkowych, artykułów naukowych i popularno-naukowych, a także promotor i recenzent prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych. ORCID: 0000-0003-4656-9932. Adres do korespondencji: 61-108 Poznań, ul. Panny Marii 4, e-mail: bkolodziej@tchr.org.

ka 2019 r. papież Franciszek potwierdził cud, który dokonał się za wstawiennictwem błogosławionego sługi Bożego, którym było uleczenie z choroby nowotworowej. Potwierdzenie to otworzyło drogę do beatyfikacji. Od rozpoczęcia procesu do ogłoszenia beatyfikacji minęło 30 lat, więc znowu minęła kolejna „okrągła” rocznica.

Beatyfikacja czcigodnego sługi Bożego miała się odbyć 7 czerwca 2020 r. na Placu Piłsudskiego w Warszawie, jednak ze względu na panującą pandemię została zawieszona. W kraju i za granicą wierni prosili w modlitwie o rychłą beatyfikację czcigodnego sługi Bożego Stefana Wyszyńskiego. Dla młodego pokolenia oraz dla tych, którzy nie znali już Prymasa, drukowano i wydawano pisma oraz książki o jego życiu i działalności. Odbywały się również spotkania, sympozja oraz konferencje naukowe.

Recenzowana praca naukowa pt. *Kardynał Stefan Wyszyński. Prymas, Mąż Stanu, Błogosławiony* pod redakcją ks. dr. Tadeusza Ceynowy jest właśnie „pokłosiem” sympozjum naukowego zorganizowanego 7 listopada 2020 r. w Koszalinie w Katedrze Teologii Biblijnej i Historii Kościoła WT US oraz przez Katolickie Stowarzyszenie „Civitas Christiana”.

Redaktor tej stojącej na wysokim poziomie pozycji naukowej, ks. dr Tadeusz Ceynowa, umiejętnie dobrał – oprócz siebie – jeszcze sześciu pracowników naukowych: historyków i historyka sztuki, osób świeckich i duchownych przedstawiających w swoich artykułach poszczególne zagadnienia dotyczące osoby czcigodnego sługi Bożego kard. Stefana Wyszyńskiego oraz wydarzeń z historii Polski po 1944 r., które miały wpływ na jego pracę duszpasterską.

Przedmowę do tej pracy napisał bp dr Krzysztof Zadarko, który w zastępstwie Biskupa Koszalińsko-Kołobrzieskiego Edwarda Dajczaka rozpoczął to sympozjum naukowe.

Prof. dr hab. Wojciech Polak z wielkim znanstwem i erudycją w swoim wystąpieniu pt. *Polacy od rządami komunistów w latach 1944–1989. Zarys problemu ze szczególnym uwzględnieniem relacji Państwo–Kościół* przedstawił syntetycznie dzieje narodu, państwa i Kościoła. Zaprezentował w nim najważniejsze działania reżimu komunistycznego w walce z narodem chrześcijańskim i Kościołem, poczynając od 1944 r., poprzez wszystkie zmieniające się ekipy komunistycznej władzy politycznej, powstanie „Solidarności”, wprowadzenie stanu wojennego, aż do zwycięstwa w 1989 r. Nie do przecenienia w tej walce jest osoba prymasa Polski, kard. Stefana Wyszyńskiego, oraz wybór na papieża Polaka, dziś już św. Jana Pawła II. Autor sięgnął do ważnych pojęć jak: Bóg, Honor i Ojczyzna. Zamieścił również najważniejszą bibliografię do tegoż okresu.

Prof. UAM dr hab. Konrad Białecki w swoim wystąpieniu pt. *Relacje Prymasa Stefana Wyszyńskiego z najbliższymi współpracownikami w episkopacie Polski* przedstawił bardzo ważne szczegóły tej współpracy, poczynając od ks. Antoniego Baraniaka, sekretarza prymasa kard. Augusta Hlonda, który został na tym stanowisku również przy nowym prymasie. Bardzo ważnymi współpracownikami prymasa Wyszyńskiego byli również kard. Karol Wojtyła, abp Bolesław Kominek oraz biskupi Bronisław Dąbrowski i Ignacy Tokarczuk. Autor zamieścił również ważniejszą bibliografię tegoż tematu.

Ks. prof. US dr hab. Grzegorz Chojnacki w swoim referacie pt. *Kościół jako wspólnota w myśli Stefana kardynała Wyszyńskiego. Wybrane zagadnienia* przedstawił te

przemyslenia prymasa w kilku zasadniczych punktach: Kościół Chrystusowy i prawo Boże, wspólnota parafialna, równowaga pomiędzy *sacerdotium* a *ministerium*. Zamieścił również ważniejszą bibliografię tegoż tematu.

Ks. prof. UKSW dr hab. Dominik Zamiatała CMF zaprezentował temat: *Prymas Stefan Wyszyński wobec księży współpracujących z komunistyczną władzą – „księży patriotów” i księży „Caritas”*. Autor podjął się trudnego tematu, który do dziś jest przedmiotem wielu dyskusji, a nawet oskarżeń. Źródła do tego tematu są przechowywane obecnie w archiwach kościelnych i państwowych, ale głównie w IPN. Akta wytwarzane przez pracowników ówczesnych służb UB i SB, a także urzędników Urzędu do Spraw Wyznań, często odbiegały od rzeczywistości. Prymas Stefan Wyszyński nie prowadził polityki rozliczeń, ale wzorem poprzednika, kard. Augusta Hlonda, we wszystkich działaniach zachowywał rozdział władzy świeckiej i duchownej. Dlatego, mimo wielokrotnych prób, nie udało się władzom rozbić jedności episkopatu i duchowieństwa polskiego. Autor dołącza również bibliografię tegoż tematu.

Ks. prof. AP dr hab. Józef Szymański w swoim przedłożeniu pt. *Prymas Stefan Wyszyński wobec Polskiej Misji Katolickiej we Francji* przedstawił na przykładzie tegoż kraju troskę prymasa o rodaków żyjących zarówno w kraju, jak i na emigracji. Był, po kard. Augustynie Hlondzie i abp. Józefie Gawlinie, niekwestionowanym Opiekunem i Protektorem Emigracji Polskiej, prymas mianował wszystkich rektorów Polskich Misji Katolickich. Autor zamieścił również bogatą bibliografię opracowanego tematu.

Ks. dr Jarosław Wąsowicz SDB opracował temat: *Prymas Polski kard. Stefan Wyszyński wobec Zgromadzenia Salezjańskiego, wybrane zagadnienia*. W swoim wystąpieniu zaprezentował pierwsze kontakty ks. Stefana Wyszyńskiego ze Zgromadzeniem Salezjańskim. Omówił również szeroką współpracę z ówczesnym prymasem Polski kard. Augustem Hlondem, który był salezjaninem. To właśnie przez swojego sekretarza, również salezjanina ks. Antoniego Baraniaka, umierający prymas kard. August Hlond przekazał papieżowi Piusowi XII prośbę, aby jego następcą był najmłodszy hierarcha Polski, bp Stefan Wyszyński. Nowy prymas pozostawił na stanowisku sekretarza ks. Antoniego Baraniaka, który wkrótce został biskupem, a następnie arcybiskupem poznańskim. Obu hierarchów od 1953 r. łączyło cierpienie i prześladowanie Kościoła przez komunistyczne władze polskie. Potem przez wszystkie lata trwała ścisła i wielostronna współpraca prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego z Towarzystwem Salezjańskim.

Po konklawe i wyborze kard. Karola Wojtyły na Ojca świętego, prymas Polski przypomniał Polakom prorocze słowa wypowiedziane przez swojego poprzednika kard. Augusta Hlonda 22 października 1948 r. na łożu śmierci: „Walczcie pod opieką Matki Najświętszej, nie rozpaczajcie! Trwajcie wiernie i pamiętajcie, po mojej śmierci, zwycięstwo gdy przyjdzie, będzie to zwycięstwo Maryi”. Prymas Stefan Wyszyński, w dniu rozpoczęcia pontyfikatu Jana Pawła II, powiedział rodakom zgromadzonym w Rzymie, że dziś, dokładnie po 30 latach, wypełniły się prorocze słowa Augusta Hlonda: „Zwycięstwo przyszło”. Autor dołączył bardzo bogatą bibliografię swojego wystąpienia.

Ks. dr Tadeusz Ceynowa zaprezentował temat pt. *Wspieranie Kościoła koszalińsko-kołobrzесьkiego przez prymasa Polski kardynała Stefana Wyszyńskiego*. Autor, ka-

plan tej diecezji, historyk i dyrektor archiwum diecezjalnego oraz adiunkt WT US, przedstawił w swoim wystąpieniu dzieje tej diecezji utworzonej w 1972 r., a zwłaszcza wizyty pasterskie prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego. Szczególnym wydarzeniem była 975. rocznica utworzenia na zjeździe gnieźnieńskim pierwszej polskiej metropolii w Gnieźnie oraz biskupstwa w Kołobrzegu, która zgromadziła w sierpniu 1975 r. cały episkopat Polski. Autor zamieścił również bibliografię dotyczącą wizyt prymasa na Pomorzu Zachodnim.

Dobrym uzupełnieniem tej pracy naukowej jest aneks zawierający słowa Prymasa Tysiąclecia kard. Stefana Wyszyńskiego skierowane do wiernych diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej, a wygłoszone w Koszalinie i Słupsku.

Nie sposób oprzeć się oczywistemu stwierdzeniu, że w XX w. Kościół katolicki w Polsce wydał trzech wielkich hierarchów: dwóch prymasów Polski kard. Augusta Hlonda, kard. Stefana Wyszyńskiego oraz kard. Karola Wojtyłę – Ojca świętego Jana Pawła II. Tworzą oni swoisty tryptyk kościelny.

Kardynał August Hlond, prymas Polski, nazywany prymasem odrodzonej po rozbiorach Polski, czyli prymasem II Rzeczypospolitej, był niekwestionowanym duszpasterszem, opiekunem i wychowawcą narodu polskiego, żyjącego w kraju i poza jego granicami, z tytułem papieskim Protektora Emigracji Polskiej.

Kardynał Stefan Wyszyński, nazwany Wielkim Prymasem Tysiąclecia, przeprowadził naród poprzez próby komunistycznego zniewolenia. W swoich wystąpieniach zawsze podkreślał, że jest następcą swojego wielkiego poprzednika kard. Augusta Hlonda. Dlatego też kontynuował wszystkie rozpoczęte przez niego dzieła, poczynając od podkreślania wielkiego znaczenia ustanowienia przez Augusta Hlonda polskiej władzy kościelnej na Ziemiach Zachodnich i Północnych.

Kardynał Karol Wojtyła, jako metropolita krakowski, razem z prymasem Stefanem Wyszyńskim pracował nad duchowością narodu, a zostawszy papieżem Janem Pawłem II, wiele tych przemyśleń i doświadczeń wprowadził do Kościoła powszechnego.

Dlatego możemy mówić o „swoistym tryptyku” w osobach A. Hlonda, S. Wyszyńskiego i K. Wojtyły. Ostatni z tego „tryptyku” jest już świętym Kościoła powszechnego, drugi będzie wyniesiony 12 września 2021 r. na ołtarze jako błogosławiony. Trzeci jest już po zakończeniu procesu beatyfikacyjnego, z tytułem czcigodnego sługi Bożego.

Godne zauważenia są nadzwyczajne zazębiające się ze sobą różnice czasowe istniejące pomiędzy tymi osobami, a które sięgają jednego pokolenia. Kard. August Hlond urodził się w 1881 r. W dwadzieścia lat później w 1901 r. urodził się kard. Stefan Wyszyński, a w dziewiętnaście lat po nim urodził się w 1920 r. kard. Karol Wojtyła. Wszyscy byli urodzeni nie w luksusie, ale w pobożnych i pracowitych rodzinach. W swojej młodości doświadczali wiele trudności, a do kolejnych awansów społecznych dochodzili samodzielnie, twardą, rzetelną i uczciwą pracą dla dobra Kościoła i Polski.

Należy wyrazić życzenie, aby recenzowana pozycja książkowa, jaką jest zbiór artykułów z koszalińskiego sympozjum naukowego pt. *Kardynał Stefan Wyszyński. Prymas Mąż Stanu, Błogosławiony*, znalazła jak największą liczbę czytelników nie tylko z diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej czy Pomorza Zachodniego, ale w całym kraju oraz wśród rodaków na emigracji.